

JAAARLIJSTJES: DE CRITICI OVER SEIZOEN 2018-2019

[Redactie Theatermaker](#)

2 november 2019

Traditioneel brengt Theatermaker de critici-enquête. Deze verzameling van lijstjes met seizoensfavorieten biedt een

waardevol overzicht van de belangrijkste voorstellingen en ontwikkelingen volgens de beroepskijkers.

DICK ZIJP – DE GROENE AMSTERDAMMER

Beste voorstelling:

Kijk haar gaan van Anne Neuteboom.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Rotatie van Jan Beuving.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Polderman draagt een steentje bij van Katinka Polderman.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Liefde, dood en zwaartekracht van Peter van Rooijen.

Beste acteur/danser/zanger:

Theo Nijland

Beste actrice/danseres/zangeres:

Soundos

Beste gezelschap:

Vrijdag & Sandifort

Slechtste voorstelling:

Brainwash van Matroesjka.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Jasper van der Veen

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Cabaretiers die (via hun impresariaten) een ontmoedigingsbeleid voeren voor de pers, door geen officiële perspremières (meer) te organiseren; geen persuitnodigingen te versturen en/of geen perskaarten beschikbaar te

stellen.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Geheel onpartijdig antwoord: dat *De Groene Amsterdammer* aandacht gaat besteden aan cabaret.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Niets te verliezen van Soundos El Ahmadi. Relevante voorstelling over Soundos' ervaringen met racisme en seksisme. Soundos zoekt de confrontatie op met haar (grotendeels witte) publiek en durft politiek stelling te nemen zonder haar meningen met grapjes te relativeren.

JORIS HENQUET – DE VOLKSKRANT

Beste voorstelling:

Het leven an sich van De Partizanen (Thomas Gast en Merijn Scholten).

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Voor alle duidelijkheid van Micha Wertheim.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

The Addams Family (TEC Entertainment i.s.m. Theateralliantie).

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Liefde, dood en zwaartekracht van Peter van Rooijen.

Beste acteur/danser/zanger:

Remko Vrijdag in *Voorlopig voor altijd* van Vrijdag & Sandifort.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Martine Sandifort in *Voorlopig voor altijd* van Vrijdag & Sandifort.

Beste gezelschap:

De cast en crew van musical *The Addams Family*, vol ambitie samengesteld

door producent TEC Entertainment.

Beste festival:

Amsterdams Kleinkunst Festival, met dit jaar als hoogtepunt de uitreiking van de Annie M.G. Schmidtprijs.

Slechtste voorstelling:

Soof – de Musical (Cook a Dream & RTL Live Entertainment)

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Cabaretier Alex Ploeg met zijn debuut *Ultimatum*.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Cabaretiers die homofobe grappen blijven maken, ondanks het feit dat we toch echt in 2019 leven.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Hoe de Nederlandse Reisopera operazangers en musicalacteurs samenbracht voor een prachtige uitvoering van Stephen Sondheim's *A Little Night Music*.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Hij zegt zelf dat zijn voorstelling nergens over gaat, maar met *Voor alle duidelijkheid* maakte Micha Wertheim een sterk geëngageerde cabaretvoorstelling; het is engagement dat slim en subtiel is, en er niet te dik bovenop ligt.

**THEA DERKS – THEATERKRANT.NL, CULTUURPERS,
CONTEMPORARY CLASSICAL**

Beste voorstelling:

Aus Licht van De Nationale Opera.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Die tote Stadt van de Nederlandse Reisopera; *Pelléas et Mélisande* van DNO.

Beste acteur/danser/zanger:

Bariton Phillip Rhodes als Scarpia in *Tosca* van de Reisopera.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Sopraan Elena Tsallagova als Mélisande.

Beste gezelschap:

De Nederlandse Reisopera

Beste festival:

Holland Festival

Slechtste voorstelling:

Triptych van Roomful of Teeth.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Dutch National Opera Academy met *A Dinner Engagement*.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Als partijen door meerdere personen worden gezongen, maar het programmaboekje niet vermeldt wie op welke datum zingt.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Jong publiek in de zaal bij Stockhausens *Aus Licht*.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Vergeten van Nederlands Kamerkoor, dat herkenbaar aansluit bij de mantelzorgproblematiek van onze tijd.

HERIEN WENSINK – DE VOLKSKRANT

Beste voorstelling:

Een Klein Leven van Internationaal Theater Amsterdam.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

People, Places & Things van Duncan Macmillan bij Toneelgroep Oostpool.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Onze Straat van Het Nationale Theater.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

The SK Concert van Permanent Destruction (Naomi Velissariou en Joost Maaskant).

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Een Klein Leven*.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People, Places & Things*.

Beste gezelschap:

Toneelgroep Oostpool

Beste festival:

Het Holland Festival, vanwege de dappere poging tot vernieuwing en maatschappelijke relevantie dit jaar, het levert niet altijd de beste voorstellingen op, maar wel een politiek urgent en verrassend festival.

Slechtste voorstelling:

De Thuislozen van Theater Utrecht.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Charli Chung

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Het domme, ondoordachte optreden van De Verleiders in *DWDD* over hun voorstelling *#niksteverbergen*. Geen reclame voor het theater.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of

achter de schermen):

Dat de minister Fair Practice serieus neemt (nu nog het benodigde geld erbij).

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Stadsastronaut van Marjolijn van Heemstra, omdat Marjolijn daadwerkelijk ingrijpt in de samenleving met al haar research en gesprekken voor deze voorstelling, alsmede door de concrete toenadering tot buurman Bob, en het feit dat ze deze voorstelling ook als lezing op allerlei plekken buiten het theater speelt, waar de inhoud wellicht nog wel veel meer impact heeft. Bovendien heeft ze met haar interpretatie van het ‘overview effect’ mijn kijk op het samenleven in de stad (en mogelijk de wereld) ingrijpend veranderd.

**MOOS VAN DEN BROEK – THEATERKRANT.NL,
THEATERMAKER**

Beste voorstelling:

All Inclusive van Julian Hetzel.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

8:metamorphosis van Nicole Beutler Projects.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Die van Kaspar Schellingerhout in *Citizen K*. Van Trouble Man en Het Nationale Theater.

Beste acteur/danser/zanger:

Steven Michel in *Affordable Solution for Better Living* en Redouan Ait Chitt in *Redo*.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Kristien de Proost in *All Inclusive* en Hannah Hoekstra in *People, Places & Things*.

Beste gezelschap:

Artemis

Beste festival:

Holland Festival (fantastische editie met gastcuratoren uit Afrika).

Slechtste voorstelling:

Attractor, de openingsvoorstelling van SPRING Performing Arts Festival.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Timo Tembuysen

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

De zweer in de top bij Theater Rotterdam, terwijl ze zo'n fantastisch team hebben.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Naast Conny Janssen heeft Rotterdam nu ook Dalton Jansen, een charismatische jonge leider in de dans.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Corpo Maquina, vanwege de overtuigende sociaal-artistieke insteek (sorry, ik werk ook met hen).

**SANDER JANSSENS – NRC HANDELSBLAD,
THEATERKRANT.NL**

Beste voorstelling:

Citizen K. van Trouble Man en Het Nationale Theater. Confronterend en nietsontziend, een hoogtepunt in het toch al zo sterke oeuvre van Sadettin

Kırmızıyüz.

Beste nieuwe tekst:

Sweet Sixteen van Casper Vandeputte (bij de Toneelmakerij) is een eerlijk, onomwonden en liefdevol onderzoek naar zelfdoding onder jongeren, sterk toegespitst op de complexe doelgroep (scholieren) waarin dit onderwerp helaas al te veel leeft – maar daarom des te urgenter.

Voorstelling met de beste scenografie:

All Inclusive van Julian Hetzel, waarin Hetzel zijn eigen scenografie tot de antagonist van de voorstelling bombardeert.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek:

Ook *Citizen K.* van Trouble Man en Het Nationale Theater. Muzikant Kaspar Schellingerhout vertolkt zowel het geweten, als de blinde vlekken, de opruiende massa en de twijfel in het coherente verhaal van Kırmızıyüz. Hij brengt hem uit evenwicht, stookt en verontrust en tilt de voorstelling uiteindelijk op.

Beste acteur:

Mark Kraan in *Cinema* (Oostpool/HNT) is tegelijk even treurig als hilarisch. Zijn volharding is aandoenlijk en zeer begrijpelijk. Kraan geeft hem met bakken compassie vorm.

Beste actrice:

Romana Vrede. Punt. Waarin ze ook staat, ze is zowel het brandend vuur als het kloppend hart van de voorstelling.

Beste gezelschap:

Het Nationale Theater: divers ensemble, relevante en actuele thematieken, voorstellingen die ontregelen en verwarren, maar uiteindelijk verbinden.

Beste festival:

Brandhaarden had dit jaar met Milo Rau een fantastische editie, met relevante en confronterende voorstellingen uit Raus hele oeuvre.

Slechtste voorstelling:

Dood in Venetië van Internationaal Theater Amsterdam en het Koninklijk Orkestgebouworkest was niet per se de slechtste, maar wel de grootste misser van het seizoen. De seizoensklapper in Carré bleek afstandelijk, kapot geësthetiseerd en zielloos toneel.

Meest veelbelovende nieuwkomer

Met haar energieke, frisse en brutale spel is Soumaya Ahouaoui dé theaterbelofte van dit moment.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling:

Dat de minister heeft besloten dat de Fair Practice Code wordt doorgevoerd.

Ergerlijkste theaterervaring:

Dat er vervolgens geen geld vrij wordt gemaakt voor het doorvoeren van de Fair Practice Code.

Meest geëngageerde werk:

De verse tijd van Dood Paard en Toneelhuis: een expliciete, integere en kwetsbare poging om met de ander samen te leven, ook als je elkaar niet begrijpt.

MIEKE ZIJLMANS – THEATERKRANT.NL

Beste voorstelling:

Odisseia van Cia Hiato in regie van Leonardo Moreira. Hoe het klassieke reisverhaal raakt aan de hedendaagse migrantenproblematiek.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Het verbrande huis van Bodil de la Parra (bij Via Rudolphi).

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Zeil van Duda Paiva Company & PLAY Production. Volwassen poppentheater met steeds weer een verrassend en hoogwaardig toneelbeeld.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Het eiland van mijn vader van Izaline Calister en Thijs Borsten.

Beste acteur/danser/zanger:

Gijs Scholten van Aschat in *De Kersentuin* van Internationaal Theater Amsterdam (coproductie met o.a. Holland Festival).

Beste actrice/danseres/zangeres:

Elsie de Brauw in *Heisenberg* bij Theater Rotterdam.

Beste gezelschap:

De Warme Winkel

Beste festival:

De Parade

Slechtste voorstelling:

Het vermoeden van Poincaré van Het Volk.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Emotional Porn – Exhibition of the Self van Rosenberg, Sacharias & Cavalazzi.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Aan tafel! van CCAmstel, NTJong. Zowel vanwege de combinatie van beeld en beleving, als vanwege het sterke en warmhartige inzicht in pluriform Nederland.

HEIN JANSSEN – DE VOLKSKRANT

Beste voorstelling:

Noem het maar liefde van Toneelgroep Maastricht.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

GAS van Tjeerd Bischoff (Toneelgroep Jan Vos/NNT) en *Hanna van Hendrik* van Bouke Oldenhof (SenfTheater).

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

De Kersentuin van Interationaal Theater Amsterdam (regie van Simon McBurney).

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

De compositie van Ludovico Einaudi in *Mary Said What She Said* (Isabelle Huppert in regie van Robert Wilson).

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Een klein leven* (ITA); Gijs Scholten van Aschat in *De Kersentuin* (ITA); Mark Rietman in *Amadeus* (De Theateralliantie i.s.m. Het Nationale Theater).

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People, Places & Things* (Toneelgroep Oostpool); Chris Nietvelt in *De Kersentuin*.

Beste gezelschap:

NTGent

Beste festival:

Brandhaarden

Slechtste voorstelling:

Het nationale lied van Wunderbaum.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Charli Chung

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Op het podium: zelfgenoegzaamheid en ijdelheid; achter de schermen: de zoveelste verbouwing van de Brasserie van ITA, terwijl het restaurant zelf nog steeds niet je-dat is. Zet er eens een goede kok en goed personeel neer, in plaats van weer nieuwe banken!

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of

achter de schermen):

De verdere professionalisering van het locatietheater met onderwerpen die verder gaan dan zomers vertier. Voorbeelden: *GAS* van Toneelgroep Jan Vos/NNT en *Hanna van Hendrik* van SenfTheater.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Alles wat Milo Rau tot nu toe bij NTGent maakte: *Five Easy Pieces*, *La Reprise*, *Lam Gods* en vooral ook *Orestes in Mosul*. Zijn theater gaat altijd over gewone mensen in ongewone omstandigheden, en altijd over het verborgen geweld in de samenleving.

VINCENT KOUTERS – DE VOLKSKRANT

Beste voorstelling:

Citizen K. van Sadettin Kırımızyüz / Trouble Man & Het Nationale Theater.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Speer van Bo Tarenskeen.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Don Caravaggio van Frascati Producties/Charli Chung (scenografie & kostuum: Kevin Pieterse).

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

TECH II: The Life and Death of a Sex Robot – Firma Mes (Muziek: Lindertje Mans en Roald van Oosten).

Beste acteur/danser/zanger:

Joris Smit, in *De wereld volgens John* van Het Nationale Theater.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Sofie Porro, in *Hamlet, de familievøørstelling* van Theater Rotterdam.

Beste gezelschap:

Theater Artemis

Beste festival:

Amsterdam Fringe Festival

Slechtste voorstelling:

En toen schiep God Mounir van Mounir Samuel.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Anton de Bies

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Pauzes.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Steeds minder pauzes.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

De wereld volgens John van Het Nationale Theater.

HANNY ALKEMA – TROUW

Beste voorstelling:

De wereld volgens John (Het Nationale Theater): krankjorum en intriest vertoon van wij-zijdenken dat nooit een winnaar oplevert.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Stil de tijd van Jibbe Willems bij Matzer Theaterproducties = ode aan het niks doen en zo schoonheid van het onbekende toelaten.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Dood in Venetië (ITA): spectaculair sober met muzikaal uitgevoerde transformaties.

Voorstelling met de beste nieuwe

muziek/soundscape/compositie:

De drie musketiers (Wim Conradi bij De Warme Winkel/Bostheater): stijlvol tegen de keer in.

Beste acteur/danser/zanger:

Bram Coopmans (*De wereld volgens John*): magistraal deuken laten vallen in een alles en iedereen overbluffend optreden.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra (*People, Places & Things* van Toneelgroep Oostpool): laat hartverscheurend kwetsbaar zien hoe wanhoop en manipulatie in elkaars verlengde liggen en tot een zeker inzicht kunnen leiden.

Beste gezelschap:

Noord Nederlands Toneel: om de durf ongebaande, interdisciplinaire wegen te bewandelen.

Beste festival:

Zeeland Nazomerfestival: om de uitzonderlijk treffende locaties bij welgekozen producties.

Slechtste voorstelling:

King Lear (Tg Maastricht): domme, mislukte humor die elke betekenis van *Lear* plat drukte.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Regisseur Charli Chung (*Don Caravaggio*): omdat hij spel, kostuums, tekst, decor een krankzinnig samenhangende schwing kan geven, die de geest doet sprankelen en nadenken tegelijk.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Het platwalsen en overbodig 'versieren' van Judith Herzbergs *Opgediept* door de Theatertroep.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Zoveel jonge, verrassend grote talenten, die het geloof in de kracht van theater nieuwe impulsen geven.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Gas (Toneelgroep Jan Vos i.s.m. Noord Nederlands Toneel), omdat de voorstelling de actualiteit met veel gevoel voor verhoudingen in een historische context plaatst.

THOMAS VAN DEN BERGH – ELSEVIER

Beste voorstelling:

All inclusive van Julian Hetzel.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Noem het maar liefde van Ilja Leonard Pfeijffer.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Voor alle duidelijkheid van Micha Wertheim.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

De krijtkring van Toneelmakerij.

Beste acteur/danser/zanger:

Vincent Rietveld in *Vincent Rietveld gaat voor de Louis d'Or* van De Warme Winkel.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People, Places & Things* van Toneelgroep Oostpool.

Beste gezelschap:

Toneelgroep Oostpool

Beste festival:

Over 't IJ (wegens de connectie die men met de directe omgeving in Amsterdam-Noord legt).

Slechtste voorstelling:

Waar was ik? van Najib Amhali.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Acteur Jesse Mensah

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Dat ITA zijn premières tegenwoordig vrijwel standaard op zondagmiddag 16:00 uur plant. Duidelijk geen rekening houdend met critici en andere theaterbezoekers die er ook een gezinsleven op na houden.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Het theaterpubliek wordt almaar diverser (jong/oud, zwart/wit, hoog/laag-opgeleid).

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

De Raisin Cycle, trilogie van Well Made Productions, kaart niet alleen belangrijke maatschappelijke thema's als gentrificatie en *white privilege* aan, tegelijkertijd zetten de makers zich actief in om cultureel diverse vertalers, acteurs, regisseurs en schrijvers een podium te geven.

**KESTER FRERIKS – NRC HANDELSBLAD,
THEATERKRANT.NL**

Beste voorstelling:

Een klein leven door Internationaal Theater Amsterdam. Helletocht van het personage van Ramsey Nasr door een wereld van gruwelen, zelfbeschuldiging en seksueel misbruik. De regie van Ivo van Hove verbijstert en ontroert.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Als vrouwen vrienden zijn van Hannah van Wieringen door Bellevue Lunchtheater. Licht absurde, scherpzinnige tekst van columniste Hannah van Wieringen over vrouwen, mannen, kinderen en alle grote levensvragen.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Orestes in Mosul door NTGent in de regie van Milo Rau. In dit decor, ontworpen door Ruimtevaarders, ontmoeten het klassieke Troje en het hedendaagse Mosul (Irak) elkaar. Twee verwoeste steden waar mensen ondanks alles het leven voortzetten, theater maken. Toen en nu, vernietiging en hoop weerspiegelen zich in het grootse, indringende decor.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Caligula door Theater Utrecht in de regie van Thibaut Delpout, reprise met nieuwe impact voor de grote zaal. Geweldige, dreigende, onthutsende muziek door regisseur Delpout zelf. Hij laat zien dat muziek en theater een eenheid kunnen vormen.

Beste acteur/danser/zanger:

Sadettin Kirmiziyuz in de zelf geschreven voorstelling *Citizen K.* door Trouble Man en Het Nationale Theater. Zeldzaam perfecte voorstelling over racisme, vooroordelen en hoe een Turks-Nederlandse theatermaker zijn plaats bevecht.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People, Places & Things* door Toneelgroep Oostpool in de regie van Marcus Azzini. Hoekstra vertolkt de verslaafde Emma die hunkert naar de roes en tegelijk af wil kicken. Briljant gespeelde dilemma's die iemand bijna gek maken.

Beste gezelschap:

NTGent

Beste festival:

Holland Festival

Slechtste voorstelling:

Komt Op/Gaat Af door Nico Boon. Hooggestemd, ijdel en cerebraal theater waarin geen enkele verhaallijn uiteindelijk een dramatische betekenis krijgt.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Chris Peters (zoals in *Turks Fruit* door Theaterbureau Hummelinck Stuurman). Energie, emotionele wildheid en doordachte stuurloosheid plus welbewuste cerebrale beheersing van het acteursvak kenmerken de speelstijl van Peters. Een belofte.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Forever van Tabea Martin op Festival Boulevard. Publieksreacties melden we nooit, maar weglopende toeschouwers en een kind dat moet overgeven vinden óók hun oorzaak in de voorstelling zelf. Deze voorstelling 8+ dient helemaal nergens toe: esoterisch én simplistisch, dans noch tekst, vermoeiend vanwege de vele herhalingen, pretentiekus en nietszeggend.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Het zogenaamde 'regiotheater': voorstellingen gespeeld op locatie over de problematiek van juist die locatie. Het Zeeland Nazomerfestival was een van de eerste festivals die begon met theater te wortelen in de regio, enkele seizoenen terug *Het Pauperparadijs* en nu vindt de hele zomer door tal van vergelijkbare voorstellingen plaats, zij het niet allemaal even goed. Het onbetwiste hoogtepunt is *Hanna van Hendrik* op Vliegbasis Twente van Johanna ter Steege die ook de hoofdrol vertolkt. Het zwarte boerenbestaan briljant vertolkt. Een van de grootste successen van het afgelopen seizoen.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

't Barre Land en Tijdelijke Samenscholing spelen *Hin und Her*, een briljante satire van de Oostenrijks-Hongaarse schrijver Ödön von Horváth. Het stuk

werd voor het eerst opgevoerd in 1933, in een van de meest beladen jaren van de wereldgeschiedenis. Zonder dat de gezelschappen het engagement en de actualiteit zwaar aanzetten, geeft de satire een onthutsend en aangrijpend beeld van ambtenarij en hoe de mens feitelijk geminacht wordt door heersende machten. Dit is een perfecte vorm van ‘subtiel engagement’.

MAX ARIAN – THEATERKRANT.NL, DE GROENE AMSTERDAMMER

Beste muziektheatervoorstelling:

Aus Licht 1, 2, 3, het megalomane werk van Karlheinz Stockhausen krijgt in de weergaloze regie van Pierre Audi lichtheid in en relativering door de stemmen van kinderen. En ook de prachtige projecties van Urs Schönebaum in de Gashouder van de Westergasfabriek gaven er extra schoonheid aan.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Dangerous Liaisons met muziek van Antonio Vivaldi door Opera2day. En *King Lear* met muziek van Giuseppe Verdi door HollandOpera hebben gemeen dat met bestaande muziek overtuigende gloednieuwe opera's werden geschapen.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Oedipe van George Enescu door de Nationale Opera, een vergeten meesterwerk, overweldigend in een gigantisch decor met een muur van levende kariatiden van Alfons Flores dat op zich al het probleem stelt over wat sterker is: de mens of het lot.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Fin de partie, de langverwachte, subtiële opera van grootmeester György Kurtág naar het kale stuk van Samuel Beckett in regie van Pierre Audi.

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Dood in Venetië* van Internationaal Theater Amsterdam & Koninklijk Concertgebouworkest. Hij had trouwens ook de tekst daarvoor geschreven en was ook nog eens de ontroerende spil tussen de acteurs van *Een klein leven* naar Hanya Yanagihara, regie Ivo van Hove, ook bij ITA.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Julia Bullock als Dame Shirley in *Girls of the Golden West* van John Adams en Peter Sellars. Maar je zou ook Turiya Haudenhyse kunnen noemen als Dinah in *A Quiet Place* van Leonard Bernstein, de formidabele herontdekking van Opera Zuid. Of Ekaterina Levental in de intrigerende Puccini-remake door Miranda Lakerveld van *Turan Dokht*. Of Candida Guida als een stralende Marquise de Merteuil in *Dangerous Liaisons*.

Beste gezelschap:

De Nationale Opera had een heel goed jaar met *Jenufa*, *Oeidipe*, *Fin de partie*, *Tannhauüser* en *Aus Licht*. Maar ook het veel kleinere Opera Zuid was uitstekend op dreef met de herontdekking van Offenbachs prachtige opera *Fantasio* en van Bernsteins *A Quiet Place*. En ook de piepkleine Opera Nijetrijne verraste met een overrompelende *Trofonio's Erfenis* van nota bene Antonio Salieri.

Beste festival:

Het Holland Festival was weer geweldig, met onder meer voorstellingen van William Kentridge (*The Head & the Load*) en Faustin Linyekula (*Sur les traces de Dinozord*). Maar ook steeds beter wordt het Opera Forward Festival van DNO, dit jaar met *Girls of the Golden West*, *Fin de Partie* en de wereldpremière van *Caruso a Cuba* van Micha Hamel.

Slechtste voorstelling:

Kan ik me niet herinneren of was er niet.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Al die echte en onechte daklozen in *Thuislozen* van Adelheid&Zina en Theater Utrecht.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Al jaren: de veel te grote en onhandige en lelijke drukwerken en programma's van De Nationale Opera en de rare publiciteitsfoto's en affiches die nergens op slaan, in elk geval niet op de operavoorstellingen.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Nog steeds: de verrassende kwaliteit van al het locatietheater, ook de opera's.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Vergeten van het Nederlands Kamerkoor en Arjan Ederveen, een concert over dementie en tegelijk een pleidooi om dementerenden in hun leven met muziek te steunen

En ik heb nog een paar extra categorieën:

Meest ontroerende voorstelling:

Jenufa van Leoš Janáček, in de hedendaagse regie van Katie Mitchell nog steeds zeer actueel.

Allerspannendste voorstelling:

Eight van Michel van der Aa, duurt maar een kwartier maar lijkt veel langer als je een voet zet op het pad in zijn gevaarlijke virtuele wereld.

Raarste persoonlijke ervaring:

met naam en toenaam te worden toegesproken en ter verantwoording geroepen door een overweldigende, bijna naakte Benny Claessens in zijn rol als *Bambi* van Toneelgroep Oostpool. Oei...

**JOOST RAMAER – THEATERKRANT.NL,
THEATERMAKER, NOORDERZON.NL, CULTUREEL
PERSBUREAU**

Beste voorstelling:

Out of Chaos ... door Gravity & Other Myths. De meest gedurfde en geslaagde poging tot een nieuw soort van circus die ik ooit heb gezien. Deze Australische groep zet niet alleen adembenemend acrobatisch vakmanschap in, maar werkt ook met gesproken tekst – soms verstaanbaar, soms niet – en muziek. *Out of Chaos ...* treedt daarmee ver buiten de oevers van het circusgenre, en is ook een van de ‘afste’ voorstellingen die ik ooit heb gezien.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Dying Together van Lotte van den Berg & Third Space.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Constellations van Wang Chong & Théâtre du Rêve Expérimental.

**Voorstelling met de beste nieuwe
muziek/soundscape/compositie:**

Space – The 3rd Season door Socalled & Friends.

Beste acteur/danser/zanger:

Davis Freeman in *Do my mouth*.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Li Jalong in *Constellations*.

Beste gezelschap:

NTGent

Beste festival:

Noorderzon

Slechtste voorstelling:

This work about the orange van Marco Chenevier.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Olivier de Sagazan

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

De kennelijke organisatorische chaos en ongastvrijheid in/van De Machinefabriek in Groningen. Voorbeeld 1: op een vrijdag kom ik voor een *Nite*-activiteit, die gewoon in het programma staat – is het gebouw gesloten. Voorbeeld 2: als festival Noorderzon voorstellingen heeft staan in De Machinefabriek – hetgeen vrijwel ieder jaar het geval is – blijft de bar van het gebouw stevast dicht.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Muziekfestivals die *cutting edge* theater programmeren, zoals Welcome To The Village in Leeuwarden. Daarmee creëren ze nieuw publiek voor theater, en ook nieuw, multidisciplinair werk van c.q. nieuwe manieren van werken voor makers, omdat dat publiek primair voor de muziek komt.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Lam Gods | Milo Rau | NTGent.

Er is heel veel goed gemaakt theater te zien dat zich engageert met de grote thema's van deze tijd – migratie, klimaatverandering, gender, racisme, onderdrukking. Maar Milo Rau kent momenteel zijn gelijke niet.

LUC DE GROEN – DE THEATERPODCAST

Beste voorstelling:

Don Caravaggio van Frascati Producties/Charli Chung.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Don Caravaggio, geschreven door Bart van den Donker.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

All Inclusive van Julian Hetzel.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Merkel door Nineties Productions en Orkater. Compositie: Niels Broos, Annelinde Bruijs.

Beste acteur/danser/zanger:

Marius Mensink. Eervolle vermelding voor Vincent Rietveld omdat hij echt heel erg die Louis d'Or had verdiend!

Beste actrice/danseres/zangeres:

Naomi Velissariou

Beste gezelschap:

URLAND

Beste festival:

Theater Aan Zee (Oostende).

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Lester Arias/Ariah Lester

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

De aangekondigde kaalslag bij het Fonds Podiumkunsten.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Dat we het TIN-vormige gat in de sector gaan dichten (tenminste, daar lijkt het op).

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

All Inclusive van Julian Hetzel. Voor mij betekent engagement: je eigen rol serieus nemen. Theater betekent iets in de maatschappij, is een politieke daad in de tijd. Geëngageerd werk erkent dit en neemt die daad serieus.

Het kopieert niet (gemakzuchtig) de bestaande verhoudingen, maar bevraagt ze.

IVO NIEUWENHUIS – TROUW

Beste voorstelling:

Voor alle duidelijkheid van Micha Wertheim.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Voorlopig voor altijd van Martine Sandifort & Remko Vrijdag.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Leuker kunnen we het niet maken van Jan Beuving & Patrick Nederkoorn.

Beste acteur/danser/zanger:

Henry van Loon

Beste actrice/danseres/zangeres:

Louise Korthals

Beste festival:

Boulevard

Slechtste voorstelling:

Situatie gewijzigd van Theo Maassen.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Anne Neuteboom (met voorstelling *Kijk haar gaan*)

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Het zeer onterechte ontslag van Dick Zijp als *NRC*-recensent.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Het feit dat *De Groene Amsterdammer* sinds kort ook aan cabaretkritiek doet.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Kijk haar gaan van Anne Neuteboom vond ik een uitgelezen voorbeeld van een voorstelling die tegelijkertijd persoonlijk en geëngageerd was. De show vertrok vanuit het persoonlijke verhaal van de ingewikkelde band tussen Neuteboom en haar vader, maar koppelde dit op een slimme manier aan een veel bredere visie op haar eigen generatie (de Millennials) en de problemen waar die generatie mee worstelt.

HANS SMIT – HET PAROOL, THEATERKRANT.NL

Beste voorstelling:

Sweet Sixteen van Toneelmakerij.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Als vrouwen vrienden zijn van Hannah van Wieringen.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Lenin van Milo Rau/Schaubühne Berlin, scenograaf Anton Lukas.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Muziek van Kaspar Schellingerhout voor *Citizen K*. Door Trouble Man en Het Nationale Theater.

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Een klein leven* van ITA.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People Places & Things* van Toneelgroep Oostpool.

Beste gezelschap:

Oostpool

Beste festival:

Holland Festival

Slechtste voorstelling:

Dood in Venetië van ITA en *Crash Park* van Philippe Quesne.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Ana Luka da Silva

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Ongebreidelde gebruik van mobieltjes.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

De papieren info verliest snel terrein.

Meest geëngageerde werk:

Martin Luther King van Urban Myth en de Krakeling. Voorstelling waar je voor van de stoelen moet. Zitten blijven is stelling nemen.

JOS SCHURING – SCÈNES

Beste voorstelling:

Noem het maar liefde – Toneelgroep Maastricht / *Een klein leven* van Toneelgroep Amsterdam.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

George en Eran worden racisten / *Vincent Rietveld gaat voor de Louis d'Or*.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Maquette van Beumer & Drost.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Ilias van Konvooi en Orkater. De tekst wordt met regelmaat afgewisseld met flarden van klaagzangen, strijdliederen en marsen. De acteurs munten uit in zang – wat extra nadruk krijgt door het prachtig geluidsontwerp van George

Dhauw met goed gedoseerde echo wat deze *Ilias* soms een bijna hemelse klank geeft.

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra

Beste gezelschap:

Introdans, vanwege voortdurend hoge kwaliteit in toegankelijke moderne dans en de tomeloze inzet om jeugd vertrouwd te maken met dans in goed uitgedachte en originele voorstellingen.

Beste festival:

Julidans omdat het voorstellingen van hoge kwaliteit toont die interessante grenzen van dans opzoeken en die zonder dit festival waarschijnlijk niet in ons land te zien zouden zijn.

Slechtste voorstelling:

Party Dialogues van Artemis.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Florian Myjer, en More Dogs, Vlaamse nieuwkomers bij Orkater.

Ergerlijkste theaterervaring:

Ik vind het buitengewoon treurig dat er al jarenlang steeds meer succesrijke 'regioproducties' zijn als pakweg *Hanna van Hendrik* en dat de meeste theaters en gezelschappen totaal geen oog hebben voor deze trend, terwijl het hun enorme kansen biedt.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling:

Dat er steeds meer acteurs van kleur gecast worden voor rollen die niet met hun afkomst te maken hebben.

Meest geëngageerde werk:

Citizen K. van Sadettin Kırmızıyüz is de voorstelling met de meeste urgentie van afgelopen seizoen. Wat hij ook doet, Kırmızıyüz realiseert zich dat hij

altijd de ‘Turkse moslim, migrantenkind, excuusallochtoon of theatermaker met niet-westerse achtergrond’ zal blijven. Hoe het voelt om zo bekeken te worden maakt Kırmızıyüz haarscherp duidelijk. In 2015 maakte hij *De radicalisering van Sadettin K.* met dezelfde thematiek. Dat hij nu weer een voorstelling over zijn identiteit maakt, had hij zelf niet verwacht, maar het blijft nodig.

ALEXANDER HISKEMULLER – TROUW

Beste voorstelling:

Een klein leven ITA

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Don Caravaggio van Bart van den Donker (Frascati Producties).

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Something (out of nothing) van Kris Verdonck en ICK Amsterdam.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

60 van Amos Ben Tal/OFFProjects.

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Een klein leven* van ITA.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Astrid van Eck in *Het temmen van de feeks* van Toneelschuur Producties.

Beste gezelschap:

Nicole Beutler|Nbprojects

Beste festival:

SPRING

Slechtste voorstelling:

Single Camping van Bos Theaterproducties.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Coreograaf/performer Fernando Belfiore

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

De moeizame implementatie van technologische vernieuwing in theaters die publieksvriendelijkheid zou moeten bevorderen. Slechte qr-code-lezers bij de kaartcontrole, bijvoorbeeld. Toeschouwers worden nog te vaak benaderd als vee dat ín de zaal of úit de foyer moet worden gedreven. Dat kan en moet echt anders.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

In de dans is het Grote Navelstaren een zeldzaamheid geworden, goddank! Het persoonlijke prevaleert bij dans- en theatermakers, van daaruit wordt er meer én beter gekeken naar verbinding en gedeelde ervaring. Mooi dat dit vaker gebeurt met een mix van disciplines. In dat licht wordt hiphop en Spoken Word ook serieuzer genomen. Dat leidt niet automatisch tot geweldige voorstellingen, maar toch.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Citizen K., een wake-up call voor iedereen die denkt dat het meevalt met racisme en 'cultural supremacy' in Nederland.

SANNE THIERENS – THEATERMAKER

Beste voorstelling:

A Little Night Music van de Nederlandse Reisopera.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Nieuwe Nederlands musicals zijn hard nodig!

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Hamlet, de familievørstelling van Theater Rotterdam.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Nieuwe Nederlands musicals zijn hard nodig!

Beste actrice/danseres/zangeres:

Tjindjara Metschendorp en Nigel Brown in *Aida in Concert* hadden de kleinere rollen, maar waren de betere zangers.

Beste gezelschap:

De Kernploeg, voor de enthousiaste wijze waarop ze in korte periode een mooie productie uit de grond stampten (*Vrouwen op de rand van een zenuwinzinking*).

Slechtste voorstelling:

The Addams Family, goed geproduceerd maar voegde qua verhaal en muziek niets toe aan het bestaande (musical)aanbod.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Geen persoon, maar een plaats: het TapasTheater in Amsterdam, waar (jong) talent nieuw werk kan presenteren in een fijne, intieme setting.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

De Raad voor Cultuur die een duidelijk positief signaal afgaf vóór subsidie voor musicals.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Fun Home, over de relatie tussen een lesbische striptekenaress en haar homoseksuele vader. Er wordt niet zozeer met hun seksuele worstelingen gedweept; het is simpelweg een gegeven in een groter verhaal over een vader/dochter-relatie en dat is verfrissend.

RON RIJGHARD – NRC

Beste voorstelling:

Een klein leven – ITA.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Tjeerd Bischoff: *Gas* voor Toneelgroep Jan Vos.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Ontroerend Goed: *Lies*.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Nathalie Baartman: *Breek*.

Beste acteur/danser/zanger:

Ramsey Nasr in *Een klein leven*/ITA.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People Places Things* van Toneelgroep Oostpool.

Beste gezelschap:

Toneelgroep Jan Vos

Beste festival:

Edinburgh Fringe

Slechtste voorstelling:

Philippe Quesne: *Crash Park (La vie d'une île)* op het Holland Festival.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Florian Myjer

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Chaotische websites van gezelschappen en theaters.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Twee trends: de aandacht voor onderwerpen als armoede/ kapitalisme en voor robotisering/ontmenselijking.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de

schermen):

Gas van Toneelgroep Jan Vos: de tragedie die het schandaal van Groningen verdient.

JACQUES D'ANCONA

Beste voorstelling:

Best of Broadway met uitmuntende solisten (onder wie nieuwkomer Tessa Sunniva van Tol) en goed vocaal ensemble, in een stevig, allesbehalve gemakzuchtig concept van Stanley Burleson.

Beste scriptbewerking:

Jibbe Willems: *Casablanca*. Daardoor: eigenzinnig en vernieuwend.

Beste actrice/ zangeres:

Brigitte Heitzer in de musical *EVITA*

Beste acteur:

Johnny Kraaijkamp in muziektheatervoorstelling *The Addams Family*.

Beste gezelschap:

The Addams Family. Qua bezetting van alle personages (hoofd- en bijrollen) een voorbeeld van een toegewijd gemaakte theaterproductie. Zorgvuldige en verrassende casting, sterk ensemble. Uitmuntende regie en choreografie van Paul Eenens en Daan Wijnands.

Beste Festival:

Noorderzon, tien dagen Groningen in het park en op diverse locaties, met veel vernieuwende kleine en grote (internationale) voorstellingen.

Slechtste voorstelling:

't Schaep met de 5 Pooten

Meest veelbelovende/verrassende nieuwkomer:

SCHULD, een thrillermusical, concept Daniël Cohen (script, liedteksten, regie). In het cabaret: debutant Henk Overdijk in het Groninger Studenten

Cabaret Festival.

Ergerlijkste theaterervaring:

't Schaep met de 5 Pooten: ontstellend ongeïnspireerde omgang met het script, de sfeer en het basisidee van Eli Asser. Bovendien een zwakke regie van een zeer matige cast. Ondanks de liedjes een tragische vergissing.

Meest verheugende ontwikkeling:

Thomas Acda in het soloprogramma *Motel*. Qua script, idee en performance prima en volstrekt afwijkend van wat hij in zijn veelzijdige loopbaan in duoformaat, en als schrijver en acteur, tot dan toe had laten horen en zien.

Meest geëngageerd (dat zal je verbazen...):

Cabaretier Pieter Derks, die in zijn vijfde voorstelling toont dat hij erbij hoort en met teksten komt die iets te zeggen hebben.

**ELISABETH OOSTERLING – NRC HANDELSBLAD,
THEATERKRANT.NL**

Beste voorstelling:

People, Places & Things (Toneelgroep Oostpool). Zo'n zeldzame overdonderende voorstelling, waarin alles klopt.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

De Poolse Bruid door Jibbe Willems (NNT/Tg Echo).

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Als vrouwen vrienden zijn van Hannah van Wieringen (Bellevue Producties).

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Brave New World 2.0 (NITE).

Beste acteur/danser/zanger (m/v):

Hannah Hoekstra in *People, Places & Things*.

Beste gezelschap:

Orkater, vanwege de aanhoudende aandacht voor jong talent en wat dat allemaal oplevert.

Beste festival:

Oerol

Slechtste voorstelling:

Het nationale lied (Wunderbaum). Zoveel potentie, zo ontstellend weinig diepgang.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Soumaya Ahouaoui. Met haar formidabele timing en frisse spel trekt ze altijd alle aandacht naar zich toe.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Dat zitplaatsen bij locatietheater vaak zo waanzinnig oncomfortabel zijn.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

De ontwikkeling van Opus One, als spannende (ver)nieuw(d)e speler in het musicalveld!

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Gas (Toneelgroep Jan Vos) laat krachtig – op locatie – de impact zien van een maatschappelijke probleem op een gemeenschap.

**WENDY LUBBERDING – THEATERKRANT.NL,
THEATERMAKER, MOVEMENTEXPOSED**

Beste voorstelling:

Lost Movements van GRIP/Jan Martens. Omdat het dansmateriaal zo tot op het bot gaat en Jan Martens met heel zijn hebben en houden maar blijft

proberen. Zwaar ontroerend.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Passing the Bechdel Test van GRIP/Jan Martens, een ongelooflijk dapper werk. En een eervolle vermelding voor een bewerking: *Iemand die slaapt* van BOG. Omdat zij met vier stemmen en een muzikant die heel precieze, benauwde, persoonlijke monoloog zoveel ruimte geven dat-ie over ons allemaal gaat.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Urlaub van Urland.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Onder het Melkwoud van Afslag Eindhoven, omdat Woody Veeneman dat zo ongelooflijk pakkend heeft gedaan en schitterende duetjes deed met Sanne Samina Hanssen.

Beste acteur/danser/zanger:

Joris Smit in *De wereld volgens John*, die maar probeert en probeert en toch helemaal klem komt te zitten. Verlate eervolle vermelding voor Ward Weemhoff in *Gesualdo* die zichzelf niet boven zijn personage plaatst en gewoon een pizza met worst serveert.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra voor de compleetheid van haar rol in *People, Places & Things*. Eervolle vermelding voor Lobke Leirens in *Happy Hour* van haarzelf en Maxim Storms, die in een universum zonder aanknopingspunten zo opgewekt en dapper stand houdt

Beste festival:

Cement

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Ex aequo Ingrid Berger Myrrhe / Piet van Dycke die ieder op een eigen humorvolle manier via beeld, muziek en dansmateriaal een

nieuwsgierigmakend universum scheppen.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Schouwburgen met zo'n onhandige logistiek bij de inloop dat de voorstelling veel te laat begint. Dat lijkt me voor de spelers/dansers echt niet fijn.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Engagement met een maatschappelijke insteek kan soms als kunstwerk te schematisch uitpakken – dat vond ik jammer genoeg het geval bij *Thuislozen* van Zina en Theater Utrecht, bijvoorbeeld. Maar engagement kan ook vanuit iets kleinere groeien, tussen twee mensen die ondanks dat ze elkaar soms niet begrijpen, toch willen dat het goed blijft tussen hen. Dat leidde tot een krachtiger en meer geslaagde voorstelling, *De verse tijd* van Dood Paard en Mokhallad Rasem. Ineens ging dat over veel meer dan die twee mannen.

TUUR DEVENS – THEATERKRANT.NL, DE WERELD VAN HET POPPENSPEL, DOUBLE (THEATER DER ZEIT)

Beste voorstelling:

Livsmedlet (Finland), Invisible Lands.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Rule of three van Jan Martens.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Kiss & cry van Michèle Anne De Mey & Jaco Van Dormael.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

De soundscape van Harald Austbø in *FIK* van BOG.

Beste acteur/danser/zanger:

Gorges Ocloo

Beste actrice/danseres/zangeres:

Natali Broods

Beste gezelschap:

Studio Orka

Beste festival:

Krokusfestival (Hasselt), Theater Aan Zee (Oostende)

Slechtste voorstelling:

Jakop Ahlbom, *Le bal*.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Silke Huysmans & Hannes Dereere (*Mining Stories* en *Pleasant Island*).

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Heel de loterij van de projectsubsidies in Vlaanderen.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Tegen het Kwade in de wereld, wordt niet het Goede gepredikt, maar steeds meer het Schone getoond, (in beide betekenissen van het woord: het Mooie en het Propere).

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Definitie van 'engagement': zie vorige vraag. Zeer geëngageerde (én goede) werken waren *Wat is de Wat* (Het Paleis in regie van Simon De Vos, met Gorges Ocloo) en "What do you think of western civilization? I think it would be a good idea" van en met Simone Milsdochter.

FILIP TIELENS – DE STANDAARD, KLARA, DE ZENDELINGEN

Beste voorstelling:

True copy (Berlin) en *Orestes in Mosul* (NTGent/Milo Rau).

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

People, places & things: tekst van Duncan MacMillan, door Toneelgroep Oostpool voor het eerst in de Lage Landen opgevoerd.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Don Caravaggio (Charli Chung/Frascati Producties) en *De Expo Show* van Abattoir Fermé.

Voorstelling met de beste nieuwe

muziek/soundscape/compositie:

Firebird van Touki Delphine op Oerol en *The sea within* (Voetvolk, muziek van Maarten Van Cauwenberghe, Elko Blijweert & Bjorn Eriksson).

Beste acteur/danser/zanger:

Danny Ronaldo in *Doe de groeten aan de ganzen* (hetpaleis & De Nieuwe Tijd) en Sadettin Kirmiziyüz in *Citizen K*. (Trouble Man en Het Nationale Theater.)

Beste actrice/danseres/zangeres:

Lisa Verbelen in *ALL* (BOG) en Maria Kraakman in *Vallende man* (ITA).

Beste gezelschap:

Alexander Vantournhout en zijn groeiende structuur (na knappe groepsvoorstellingen *Red haired men* en *Screws*).

Beste festival:

Oerol

Slechtste voorstelling:

Veel te veel te veel (Kopergietery & Les pieds dans le vent).

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Een sterke generatie jonge acteurs zoals Florian Myjer, Mitch Van Landeghem, Bjarne Devolder, Jef Hellemans, Lester Arias.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de

schermen):

Schandalen als promotiestrategie. En artiesten die publiek empathie en kwetsbaarheid prediken, maar daar in hun dagelijkse communicatie niet naar handelen.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

De open debatten over #MeToo, dekolonisatie, macht delen, grote Kunstinstellingen en Fair Practice in de podiumkunsten: er komt verzet in woord en daad tegen de status quo.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Underneath Which Rivers Flow van Jozef Wouters/Decoratelier en de nieuwkomers van kunstenhuis Globe Aroma.

SIMON VAN DEN BERG – THEATERMAKER, HET PAROOL

Beste voorstelling:

Citizen K. van Sadettin Kırmızıyüz.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Als vrouwen vrienden zijn van Hannah van Wieringen.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Hamlet, de familievørstelling van Theater Rotterdam (decor Niek Kortekaas, kostuums Sabine Snijders).

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie:

Het was niet echt nieuwe muziek, maar het beste bandje zat dit jaar op het podium bij *Celia* van Urban Myth.

Beste acteur/danser/zanger:

Willem de Wolf in *Een antwoord op alle vragen* van De Koe en Laura van

Dolron.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Hannah Hoekstra in *People Places & Things* van Toneelgroep Oostpool.

Beste gezelschap:

Oostpool

Beste festival:

Theaterfestival Boulevard

Slechtste voorstelling:

Dorian van Ulrike Quade en Silbersee.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Charli Chung

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Dat fair practice zodanig opportunistisch wordt omarmd door de politiek dat de kleine groepen die de code ontwikkeld hebben er het hardst door geraakt worden. Beyond cynisch.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

De sectorbrede samenwerking in informatieplatform DIP. Gaan die nationale theateragenda + kaartverkoopsite er toch eindelijk komen?

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

De zoektocht om op het toneel iets te zeggen dat wáár is kende veel facetten dit jaar (de twee tegenstrijdige maar even ware moralen in *De Drie Muskietiers* van De Warme Winkel; de 254 pijnprikkels van Sadettin Kırmızıyüz in *Citizen K.*; de meta-laag over dat tragedie herhalen is in *La Reprise* van Milo Rau) maar was voor mij waarst in *Rijzen & Rooxman*, *DeDikkeMuiz & Sjors*, omdat de spelers daarin voor mij iets blootlegden dat

zo pijnlijk en eerlijk was dat het me het hele seizoen bijbleef. Iets wat zo privé was, dat het bij mij ook iets intiems raakte.

**MARIJN LEMS – THEATERKRANT.NL, NRC
HANDELSBLAD**

Beste voorstelling:

Rijzen & Rooxman, DeDikkeMuiz & Sjors

Van mugmetdegoudentand en Adelheid & Zina.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Don Caravaggio van Bart van den Donker.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Revolutions van NTJong, door Sacha Zwiers & Catharina Scholten.

Voorstelling met de beste nieuwe

muziek/soundscape/compositie:

MEMENTUM van en door Timo Tembuyser.

Beste performer:

Marlies Heuer in *Kras* van Paul Knieriem / Toneelschuur Producties.

Beste ensemble:

Lineke Rijxman, Adelheid Roosen, Titus Muizelaar en George Groot

in *Rijzen & Rooxman, DeDikkeMuiz & Sjors*

Mugmetdegoudentand / Adelheid & Zina

Beste gezelschap

De Veenfabriek

Beste festival

ITS Festival

Slechtste voorstelling:

Heisenberg van Johan Simons bij Theater Rotterdam.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Caro Derkx, voor haar ijzersterke performance *Me, Myself & Sir Roger Scruton*.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Machtsmisbruik, slecht werkgeverschap en de zwijgcultuur daaromtrent.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen):

Razend intelligent politiek theater van de lichte afstudeerders van dit jaar.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen):

Sweet Sixteen van Belle van Heerikhuizen. Van Heerikhuizen en haar team vertellen een verpletterend verhaal over zelfdoding op jonge leeftijd in de context die het meest pertinent is: in de klas. Door in te zoomen op de achterblijvers weten de regisseur, schrijver Casper Vandenputte en spelers Hanna van Vliet, Sophie Höppener en Dieuwertje Dir een loodzwaar onderwerp behapbaar en bespreekbaar te maken.

KARIN VERAART – DE VOLKSKRANT, THEATERMAKER

Beste voorstelling:

Hin und Her van 't Barre Land/Tijdelijke Samenscholing/Sarah Jonker e.a.

En: *Allemaal mensen* van Toneelgroep Oostpool.

Beste nieuwe tekst/choreografie/libretto:

Allemaal mensen van Toneelgroep Oostpool.

Voorstelling met het beste toneelbeeld/beste scenografie:

Proces van Nowy Teatr in regie van Krystian Lupa die ook tekende voor de scenografie, het licht en de (Kafka-)adaptatie. Gezien in het Holland Festival.

Voorstelling met de beste nieuwe muziek/soundscape/compositie

Merkel van Nineties Productions. Compositie: Niels Broos, Annelinde Bruijs.

Beste acteur/danser/zanger:

Joris Smit in *De wereld volgens John* van Het Nationale Theater.

Beste actrice/danseres/zangeres:

Annelinde Bruijs in *Merkel*. Fantastische stem, superperformance, trouwens niet alleen in deze voorstelling en dat mag ook wel eens gezegd.

Beste gezelschap:

't Barre Land. Ongelooflijk hoe deze groep met alle tegenslagen van de afgelopen tijd zich geweldig veerkrachtig toont en dan weer 'gewoon' met prachtig integer en betrokken werk komt. En Oostpool, met Marcus Azzini die steeds opnieuw goede mensen aan weet zich te binden. En De Warme Winkel natuurlijk, met hun *Drie Muskietiers* en Vincent die voor de Louis d'Or ging en heel ergens anders uitkwam.

Beste festival:

Brandhaarden/Milo Rau

Slechtste voorstelling:

Drie Zusters van Zuidpool. Dat pakte onverwacht saai en ongeïnspireerd uit.

Meest veelbelovende nieuwkomer:

Charli Chung. Kreeg kans zich te laten zien als regisseur bij Frascati Producties, en dat was niet mis.

Ergerlijkste theaterervaring (op het podium of achter de schermen):

Geen geld voor implementatie van de Fair Practice Code. En gemeenschappelijke maaltijden tijdens pauzes natuurlijk.

Meest verheugende nieuwe ontwikkeling (op het podium of achter de schermen): Erkenning van het belang van de Fair Practice Code. En de oprichting door Sarah Jonker en Marc Wortel van hun

gezelschap Studio Racine, waarmee ze in het Fringe Festival al een voorproefje gaven. Heerlijk.

Meest geëngageerde werk (op het podium of achter de schermen): Tussen een heel aantal voorstellingen met een waaier aan maatschappelijk betrokken thema's, sprong *De verse tijd* van Dood Paard (Kuno Bakker) en Toneelhuis (Mokhallad Rasem) eruit in hun zachtmoedige vastbeslotenheid de ander te willen begrijpen. Een stuk over de mogelijkheid en het belang van het omarmen van de ander en het vrolijk vieren van de verschillen.